

Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Selin Ayas¹

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Yeşim Çapa-Aydın²

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada, bireylerin yüz yüze iletişim ve çevrimiçi iletişimde farklı hissetmesi ve davranması ile ilişkili olan çevrimiçi iletişimde disinhibisyon düzeyinin ölçülmesi için bir ölçek geliştirme çalışması gerçekleştirilmek amaçlanmıştır. Bu nedenle, Kimlik Belirsizliğinin Sosyal Benlik modelinden (Social Identity Model of Deindividuation; SIDE) yola çıkarak 15 maddelik bir taslak ölçek hazırlanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi (AFA) için gerçekleştirilen pilot çalışmaya 130 üniversite öğrencisinden (88 Kadın, 42 Erkek), doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için ise 517 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır (266 Kadın, 250 Erkek, 1 belirtilmemiş). AFA sonucunda ölçeğin “olumsuz sonuçların sorumluluğunun azalması” ve “iletişim kolaylığı” olarak iki boyuttan oluştuğu görülmüştür. DFA sonuçları ise 14 maddeli ve iki boyutlu yapının kabul edilebilir özelliklere sahip olduğunu göstermiştir. Boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı sırasıyla .83 ve .80 olarak bulunmuştur. Değerlendirmeler Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği'nin alanda kullanılabilecek yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin kişilik özellikleri, iletişim becerileri ve cinsiyet ile nasıl bir ilişki gösterdiği ile ilgili de bazı bulgular sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: İletişim, çevrimiçi iletişim, internet, çevrimiçi disinhibisyon etkisi, ölçek geliştirme

Abstract

The present study aims to develop an instrument to measure the online disinhibition which is associated with individuals feeling and behaving differently in online and face-to-face contexts. Based on the Social Identity Model of Deindividuation (SIDE) Model, a draft scale with 15 items was prepared. A pilot study was conducted with 130 university students (88 female, 42 male) and the main study included 517 university students (266 female, 250 male, 1 non-specified). According to the results of exploratory factor analysis with pilot data, the two-factor model appeared, which are named “reduced responsibility of negative behavior” and “facilitated communication.” Results of confirmatory factor analysis with 517 participants showed that the two-factor model had shown a good model fit. Internal consistency measures of the factors are .83 and .80, deemed acceptable. Further validity findings such as the relationship with personality characteristics, communication skills, and gender are provided and discussed as well. Overall, findings support that the Online Disinhibition Scale shows sufficient psychometric evidence.

Keywords: Communication, online communication, internet, online disinhibition effect, scale construction

Yazışma Adresi: ¹Arş. Gör. Selin Ayas, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Üniversiteler Mahallesi, Dumlupınar Bulvarı No:1, 06800 Çankaya / Ankara, selinmisir@gmail.com, ORC-ID: 0000-0002-5463-1989

²Doç. Dr. Yeşim Çapa-Aydın, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Üniversiteler Mahallesi, Dumlupınar Bulvarı No:1, 06800 Çankaya / Ankara, capa@metu.edu.tr, ORC-ID: 0000-0001-5174-7751

Gönderim Tarihi: 24.04.2019

Kabul Tarihi: 09.02.2021

Günümüzde internet ve çevrimiçi iletişim bireyle farklı iletişim ve ilişki kurma imkânı sağladığı gibi (Amichai-Hamburger ve Hayat, 2013; Kraut, Mukopadhyay, Szcypula, Kiesler ve Scherlis, 1998), kişisel hayatta ve sosyal etkileşimlerde büyük yer kaplamaktadır (Kraut, Kiesler, Boneva, Cummings ve Helgeson, 2002; Tyler, 2002). Bu alanda çalışan araştırmacılar çalışmalarında internetin kişinin kendinin bilmediği özelliklerini keşfettiği (Turkle, 1995) ve kimliğinin farklı özelliklerini deneyebildiği bir ortam olduğunu göstermektedir (Caspi ve Gorsky, 2006). Dolayısıyla bireylerin çevrimiçi ortamlarda ve yüz yüze ortamlarda farklı davranabildiğini gösteren birçok çalışma bulunabilmektedir (Amichai-Hamburger, Wainapel ve Fox, 2002; Joinson, 2007; Suler, 2005). Bu durum ise “disinhibisyon” (Joinson, 1998) veya “çevrimiçi disinhibisyon etkisi” (Suler, 2004) olarak adlandırılmaktadır. Joinson’a (1998) göre disinhibisyon “*benlik sunumu ve başkalarının yargılarına dair endişelerde görülen bariz bir azalma*” (sf. 44) olarak tanımlanmıştır. Çevrimiçi disinhibisyon etkisi ise en geniş tanımıyla bireylerin çevrimiçi iletişimde, yüz yüze iletişimde hissettikleri kısıtlamaları hissetmeksizin iletişim kurlmaları olarak tanımlanabilir (Suler, 2004). Türk Psikoloji Sözlüğünde, “disinhibition” kelimesine Türkçe karşılık olarak “ketlenmenin kalkması, ketlenmenin ketlenmesi, ketvurmanın kalkması” terimleri önerilmektedir (Ayvaşık, Er, Kışlak ve Erkuş, 2000, ss. 52). Ancak alanyazındaki benzer çalışmalarda kavramın sıklıkla disinhibisyon, çevrimiçi ortamlar ile ilgili çalışmalarda ise çevrimiçi disinhibisyon olarak kullanıldığı görülmüştür (örn: Siyez, 2014a; Tanrıku, 2015; Öztürk ve Çalıcı, 2018). Alanyazın ile tutarlılık göstermek adına, bu çalışmada da kavramdan çevrimiçi disinhibisyon etkisi olarak bahsedilecektir.

İnsan davranış ve iletişiminde disinhibisyon etkisi temellerini, Gustav Le Bon’un (1977) “kitle psikolojisi teorisi”nden almaktadır. Daha sonraki yıllarda Reicher, Spears ve Postmes (1995) Kimlik Belirsizliğinin Sosyal Benlik Modeli’ni (Social Identity Model of Deindividuation; SIDE) ileri sürmüştür. SIDE modeline göre sosyal ipuçlarının azalması ve kimliğinin tanımlanamaz olduğunu hissetme gibi etkenler kişinin sosyal benlik ve öznel benlik arasındaki dengede bir değişim yaşamasına ortam hazırlar. Belirtilen etkenlerin var olduğu durumlarda kişinin sosyal benliği daha belirgin hale gelir ve kişi öznel benliğinden kısmen uzaklaşır. Bir başka deyişle, kişi toplum içinde kendini birey olarak tanımlamaktan uzaklaşarak kendini bir nevi görünmez olduğu algısı oluşabilmektedir. Dolayısıyla, SIDE modeline göre sosyal benliğin daha aktif olduğu durumlarda, kişi sosyal normlara uymayacak davranışlarda bulunurken kendini daha rahat hissetmektedir. Kısaca, SIDE modeline göre disinhibisyon etkisi, içsel kontrol mekanizmalarının azaldığı

bir psikolojik durumu ifade eder (Spears ve Lea, 1994; Suler, 2004). Genellikle kitle, grup gibi ortamlar için geçerli olan bu tanımlama, çevrimiçi ortamların özellikleri ile uyum göstermektedir ve yakın zamanda yapılan birçok çalışma SIDE modelini çevrimiçi disinhibisyon etkisini açıklamak için kullanmıştır (örn: Alvidrez, Pineiro-Naval, Marcos-Ramos, ve Rojas-Solis, 2015; Christie, ve Dill, 2016; Guegan, Moliner, ve Milland 2016).

Çevrimiçi Disinhibisyon Etkisinin İlişkili Olduğu Etkenler

Çevrimiçi disinhibisyon etkisi tek başına olumlu veya olumsuz bir durumu işaret etmemekte ve her iki yönde de sonuçlarla ilişkili olabilmektedir (Suler, 2004). Olumsuz sonuçlar arasında blog veya platformlarda şiddet ve öfke dolu yorumlar yazma (Santana, 2014), siber zorbalık (Lowry, Zhang, Wang, ve Siponen, 2017; Udris, 2014) ve problemlerle internet kullanımı (Spada, 2014) bulunmaktadır. Olumlu sonuçlarına odaklanan çalışmalar ise, özellikle utangaç (Amichai-Hamburger, 2007; Saunders ve Chester, 2008), içedönük kişilik özelliği gösteren (Amichai-Hamburger, Wainapel ve Fox, 2002) veya yalnızlık düzeyi yüksek (Whitty ve McLaughlin, 2007) bireylerin kendini açma davranışlarını artırdığı ve arkadaşlık bağlarının güçlenmesine yardımcı olduğu üzerinde durmaktadır (Bruss ve Hill, 2010; Suler, 2004). Alanyazında çoğunlukla çevrimiçi iletişimde disinhibisyon etkisinin olumsuz sonuçları, çalışması ve anlaşılması daha kolay olması nedeniyle olumlu sonuçlardan daha fazla ilgi görmüştür (Lapidot-Lefler ve Barak, 2015). Ülkemizde yapılan çalışmalarda özellikle genç nüfusta internet kullanımının günlük bir rutin hale gelmesiyle problemlerle kullanım sonucu internet bağımlılığı (Derin ve Bilge, 2016), sanal zorbalık (Altundağ, 2016) gibi konuların sorunlara yol açabildiğini göstermektedir. Bu tarz olumsuz sonuçların ise bireylerin yaşam doyumlarını da olumsuz olarak etkilediği görülmektedir (Derin ve Bilge, 2016). Bu doğrultuda, güvenli internet kullanımı (Kaşıkçı, Çağiltay, Karakuş, Kurşun ve Ogan, 2014; Korkmaz ve Kıran-Esen, 2012), iletişim korkusu (Şahin ve Gülnar, 2016), iletişim becerileri (Kaya, Turan, Hasanoğlu, Güre, Arslanova ve Elmas, 2015) ve kişilik özellikleri (örn: Durak-Batıgün ve Kılıç, 2011; Taş ve Ayas, 2015; Wang, Ho, Chan ve Tse, 2015) gibi konular hızla önem kazanmıştır. İnternet kullanımı, çevrimiçi iletişimin psiko-sosyal etkileri ve internet bağımlılığı gibi konular akademik çalışmalarda olduğu kadar alanda çalışan uzmanlar için de önemli bir gündem haline gelmiştir (Aktaş ve Yılmaz, 2017; Derin ve Bilge, 2016; Odacı ve Çıkrıkçı, 2017). Dolayısıyla hem alanda çalışan uzmanlar hem de araştırmacılar için çevrimiçi ortamların bireyler üzerindeki etkisini anlamak önem taşımaktadır. Türkiye’deki alanyazında internet kullanımı ve internet bağımlılığı alanında yapılan çalışmalarda çevrimiçi di-

sinhibisyon etkisinden internet bağımlılığı yordayıcıları arasında bahsedilse de bir değişken olarak yer almadığı görülmektedir (Siyez, 2014b).

Çevrimiçi Disinhibisyon Etkisinin Kavramsallaştırılması

Bugüne kadar çevrimiçi medyayı ve insanların bu ortamdaki davranış örüntülerini anlamaya çalışan araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarda çevrimiçi disinhibisyon etkisi bir “internet özelliği”, “davranış” ve “psikolojik durum” olmak üzere farklı kavramsallaştırmalar yapılmıştır (Lapidot-Lefler ve Barak, 2015; Wu, Lin ve Shih, 2017). Bir internet özelliği olarak kavramsallaştıran araştırmacılar, ortaya çıkan durumu çevrimiçi ortamların gösterdiği özelliklerin bir sonucu olarak ele almaktadır (Cheung, Wong ve Chan, 2016; Görzig ve Olafsson 2013; Hollenbaugh ve Everett 2013; Suler, 2004). Bu durumda kişinin bireysel özelliklerinden çok, çevrimiçi ortamların karakteristik özellikleri öne çıkmaktadır. Bir davranış olarak kavramsallaştırıldığında ise, çevrimiçi disinhibisyon etkisi kişinin kendini nasıl sunduğuna dair kaygılarının azalmasından dolayı ortaya çıkan herhangi bir davranış olarak tanımlanmaktadır (Cheung, Wong ve Chan, 2016; Lapidot-Lefler ve Barak, 2012; Udris, 2014). Bu durumda ise, ortaya çıkan somut davranışlar ölçülmekte ancak bunun kaynağı olan kaygıların azalması durumu ikinci planda kalmaktadır. Ayrıca, çevrimiçi disinhibisyon etkisi bir psikolojik durum olarak ele alındığında ise, kalıcı bir kişilik özelliğinden ziyade duruma özgü olarak ele alınmakta ve “kişinin kendini diğer durumlara göre daha az kısıtlanmış hissetmesi” olarak tanımlanmaktadır (Casale, Lecchi ve Fioravanti, 2015; Cheung, Wong ve Chan, 2016; Schouten, Valkenburg ve Peter, 2007). Bu çalışmada, tanımlamalardan sonuncusu ele alınarak çevrimiçi disinhibisyon etkisi birey ve çevrimiçi ortamın etkileşiminden ortaya çıkan duruma özgü bir psikolojik durum ve bu durumun sonuçları olarak kavramsallaştırmanın en kapsamlı seçeneği olduğu düşünülmektedir. Bu kavramsallaştırmadan yola çıkarak çevrimiçi disinhibisyon etkisi bireyin çevrimiçi etkileşimlerinde, yüz yüze etkileşimlerine göre bazı davranış, duygu ve düşünceleri ifade etmek açısından daha az kısıtlanmış hissetmesi olarak tanımlanmıştır (Casale, Lecchi ve Fioravanti, 2015; Schouten, Valkenburg ve Peter, 2007).

Mevcut Ölçeklerden Farkı

Çevrimiçi iletişimde disinhibisyon düzeyini ölçen bir araç geliştirmeye odaklanan sayılı çalışma bulunmakta (Schouten, Valkenburg ve Peter, 2007; Suler, 2004; Udris, 2004) ve her çalışma çevrimiçi disinhibisyon etkisini yukarıda bahsedildiği gibi farklı şekillerde ele almaktadır. Örneğin, Udris (2004) çevrimiçi disinhibisyon etkisini davranış olarak ele almış olup,

olumlu ve olumsuz disinhibisyon olmak üzere 2 boyut ve 11 maddeden oluşan bir ölçek geliştirmiştir. Olumlu boyuta örnek “Başkaları ile internet üzerinden iletişim kurmak, yüz yüze konuşmaktan daha kolaydır” maddesi, olumsuz boyuta örnek olarak ise “Anonim olduğu için internet üzerinden başkalarına hakaret içerikli yorum yazmayı pek önemsemem.” maddesi verilebilir. Bir başka ölçekte ise çevrimiçi disinhibisyon etkisi psikolojik bir durum olarak ele alınmış ve toplam üç madde (örn: “Mesajlaşma sırasında bazı kelimeleri kullanma konusunda yüz yüze iletişime göre daha az kısıtlılık hissediyorum”) ile ölçülmüştür (Schouten, Valkenburg ve Peter, 2007). En güncel tarihli olarak ise, Cheung, Wong ve Chan (2016) tarafından çevrimiçi disinhibisyonu bir internet özelliği olarak ele alan 38 maddelik ve 6 boyutluk bir ölçek geliştirilmiştir. Örnek maddeleri şu şekildedir: “Çevrimiçi hareketlerimin gerçekte hiçbir alakası olmadığını düşünüyorum” ve “Çevrimiçi ortamda hareketlerimi görünmez gibi hissediyorum” verilebilir. Orijinal dili İngilizce olarak geliştirilen ölçeklerin yanı sıra Türkçe olarak geliştirilmiş veya diğer dillerden Türkçe’ye uyarlanmış ölçekler incelendiğinde ise, Tanrıkulu’nun (2015) doktora tezi kapsamında Hollandaca aslından (Kerstens ve Stol, 2012) uyarladığı çevrimiçi disinhibisyon ölçeği tek örnek olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ölçeğin örnek maddeleri için ise “İnternette kendimi ifade etmek gerçek hayatta kendimi ifade etmekten daha kolaydır” ve “Gerçek hayatta yapmaya cesaret edemeyeceğim şeyleri İnternette yaparım” örnekleri verilebilir. Orijinal ölçekte (Kerstens ve Stol, 2012) çevrimiçi disinhibisyon etkisi bir kişilik özelliği olarak kavramsallaştırılmış olup 7 maddelik tek bir boyuttan oluşmaktadır. Fakat, mevcut çalışmada çevrimiçi disinhibisyon etkisi SIDE modelinden yola çıkılarak içsel kontrol mekanizmalarının azaldığı bir psikolojik durum olarak kavramsallaştırıldığı için Tanrıkulu’nun (2015) ölçeğinden farklı bir yere konulabilir. Türkçe kaynaklarda bir diğer benzer ölçeğin ise Uçar (2016) tarafından geliştirilen “Facebook Duygu İfade Ölçeği” olduğu görülmektedir. Ölçek 17 maddeden ve üç boyuttan oluşmakta olup “Facebook’u sevme”, “Facebook’ta sahte isim ile rahat etme” ve “Facebook gönderilerinden rahatsız olma” gibi boyutlara odaklanmıştır. Tüm bu ölçekler gözden geçirildiğinde çevrimiçi disinhibisyon etkisini ölçen ve bu etkiyi psikolojik bir durum olarak kavramsallaştıran kapsamlı bir ölçme aracının geliştirilmesine ihtiyaç olduğu görülmektedir. Her ne kadar Schouten, Valkenburg ve Peter’in (2007) geliştirmiş olduğu ölçek çevrimiçi disinhibisyon etkisini psikolojik bir durum olarak kavramsallaştırmış olsa da ölçeğin sadece mesajlaşmaya odaklanması ve toplam üç maddeden oluşması nedeniyle kapsam geçerliği açısından yeterli olmadığı düşünülmüş ve yeni bir ölçeğin geliştirilmesi tercih edilmiştir. Önerilen ölçeğin çevri-

miçi disinhibisyon etkisini psikolojik bir durum olarak kapsamlı bir şekilde ölçen ve Türkçe dilinde geliştirilen yeni bir ölçme aracı olması nedeniyle mevcut alanyazına anlamlı derecede katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, SIDE modelini temel alarak çevrimiçi disinhibisyon düzeyini ölçen bir araç geliştirmek ve üniversite öğrencileri üzerinde ölçekten elde edilen sonuçların geçerlik güvenilirliğini sınamaktır.

Yöntem

Ölçek Geliştirme Süreci

Ölçek geliştirme süreci Güngör 'ün (2016) belirttiği basamaklara uygun şekilde tamamlanmıştır. Öncelikle, Reicher, Spears ve Postmes'in (1995) SIDE modeli, Suler'in (2004) yapmış olduğu çevrimiçi Disinhibisyon çalışmaları ve varolan diğer çevrimiçi disinhibisyon ölçekleri (Schouten, Valkenburg ve Peter, 2007; Suler, 2004; Udris, 2004) incelenerek maddeler yazılmış ve ilk etapta 22 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçme değerlendirme ve psikoloji alan uzmanlarından maddelerin yapısı ile ilgili görüş alınmış ve yedi maddeden bazıları içeriği yansıtmama, bazıları ise birbirleriyle örtüşme gibi gerekçelerle madde havuzundan çıkarılarak, toplam madde sayısı 15'e düşürülmüştür. Daha sonra ortaya çıkan 15 madde ile sesli düşünme protokolü (Dillman, 2011) izlenerek bir üniversite öğrencisiyle özellikle maddelerin anlaşılabilirliği test edilmiştir. Uzmanlardan ve sesli düşünme protokolünden gelen geribildirimler doğrultusunda ölçeğin maddeleri içerik olarak güncellenmiş ve 15 maddelik beşli derecelendirme sistemine sahip deneme formu elde edilmiştir. Maddelere örnek olarak "O anda karışındakinin mimiklerini görmediğim için yazışmayı daha kolay buluyorum" ve "Birine olumsuz bir şey yazıyorsam, söylemeye göre kendimi daha az suçlu hissedirim" verilebilir. Derecelendirme sistemi 1'den 5'e kadar "1: Kesinlikle katılmıyorum", "2: Katılmıyorum", "3: Ne katılıyorum ne katılmıyorum", "4: Katılıyorum", "5: Kesinlikle katılıyorum" olarak adlandırılmıştır.

Pilot Çalışma

Pilot çalışmaya toplam 130 üniversite öğrencisi (88 Kadın, 42 Erkek) katılmıştır. Katılımcıların yaşları 18 ile 30 arasında değişiklik göstermektedir ($M = 25.48$, $SD = 6.13$). Pilot çalışma verileri Ocak – Şubat 2018 aylarında tamamı üniversite öğrencilerinden oluşan sosyal medya sayfaları ve e-mail gruplarında duyuru yapılarak 130 üniversite öğrencisinden toplanmıştır. 15 maddelik araştırma kapsamında geliştirilen Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği'ne ek olarak, eşzaman geçerliğine bakılması amacıyla, Koydemir (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Gözden Geçirilmiş Cheek ve Buss Utangaçlık Ölçeği ve Sümer ve Sümer (2005) tarafından uyarlanan

Beş Faktör Kişilik Ölçeği'nin (John ve Srivastava, 1999) İçedönük/Dışadönük faktörü kullanılmıştır. Gözden Geçirilmiş Cheek ve Buss Utangaçlık Ölçeği, 13 maddeden oluşmakta ve 5'li derecelendirme yapısına sahiptir. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek utangaçlık düzeyini işaret etmektedir. Beş Faktör Kişilik Envanteri ise orijinalde 44 madde ve 5 boyuttan (içedönük/dışadönüklük, açıklık, sorumluluk, duygusal denge ve uyumluluk) oluşmaktadır. Bu çalışmada, sadece 8 maddeden oluşan Dışadönüklük boyutu kullanılmıştır. Bu ölçeklerin mevcut çalışmada alfa katsayıları Utangaçlık ölçeği için .94 ve içedönüklük/dışadönüklük alt boyutu için .86 olarak bulunmuştur.

Pilot çalışma için 130 öğrenciden toplanan veri için ilk olarak Açıklayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Veri analizine başlamadan önce verilerin normal dağılım ve doğrusallık varsayımlarının gerekliliklerini yerine getirip getirmediği kontrol edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Öncelikle verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını görmek amacıyla Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Bartlett Küresellik Testi sonuçları kullanılmıştır. Bu çalışmada, KMO değeri .85 olarak bulunmuştur. Bu sayı örneklem faktör analizi için yeterli olduğunu göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bartlett Küresellik Testi sonucunun ise anlamlı olduğu görülmüştür [$\chi^2(105) = 680.68$, $p < .001$]. Dolayısıyla veriler ile AFA yapmanın uygun olduğuna karar verilmiştir. Bunun yanı sıra, verilerin Mardia'nın çok değişkenli normallik testine göre çoklu normal dağılımı sağlamadığı görülmüştür. Bu nedenle, Principal Axis Factoring faktör çıkartma tekniği kullanılmıştır ve faktörlerin ilişkisiz oldukları düşünülmendiğinden, eğik (direct oblimin) dönürme tekniği kullanılmıştır.

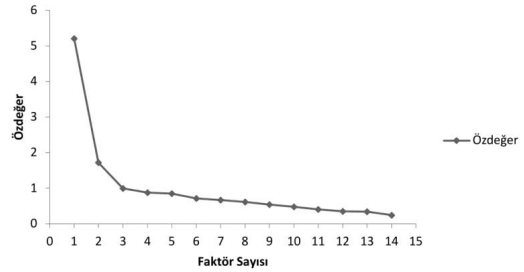
Açıklayıcı faktör analizi bulguları gözden geçirildiğinde, özdeğerlerin 1'den yüksek olması ölçütüne göre değerlendirildiğinde, ikili faktör yapısı gözlenmektedir (bkz. Şekil 1). On maddeden oluşan ilk faktör varyansın %35.47'sini açıklarken, 5 maddeli olan ikinci faktör ise varyansın %12.08'ini açıklamıştır. Faktörler arası korelasyon .38 bulunmuştur. Stevens'a göre (2009) göre, her bir madde en az bir faktöre .40 alanında yüklenmesi gerekmektedir. Bu ölçütü karşılamayan tek madde olan 13. madde çıkartılarak, diğer maddeler ile 2 faktörlü ölçek yapısı oluşturulmuştur (bkz. Tablo 1). Her maddenin faktör yükü tabloda gösterilmiştir. Aşağıda 2'li faktör yapısının anlamlandırılması bulunmaktadır.

1. **İletişim Kolaylığı:** Bu faktörden alınan yüksek puan kişinin internet üzerinden yazılı iletişim kurarken, yüz yüze iletişime göre daha rahat ve kolay iletişim kurduğu anlamına gelir. İletişim kolaylığı, kişinin kendini daha çok açması, daha iyi ifade etmesi ve daha az stres hissetmesi anlamına gelir.

2. *Olumsuz Sonuçların Sorumluluğunun Azalması:* Bu faktörden alınan yüksek puan internet üzerinden iletişim kurarken kişinin yaptığı olumsuz hareketlerin sonuçlarını daha az hissettiği anlamına gelir. Örneğin, başkasına hoş olmayan şeyler söyleme, olumsuz duygularını söyleme gibi hareketlerini, yüz yüze iletişime göre daha rahat yapar ve daha az sorumluluk hissederler.

Tablo 1. Ölçek Boyutlarının Faktör Yüklerinin Dağılımı

Madde Numarası	Faktör Yükleri	
	1	2
2	.84	-.14
4	.76	-.10
7	.68	-.04
8	.68	.05
3	.57	-.06
1	.57	.14
14	.54	.19
9	.53	-.04
10	.50	.13
13	.28	.14
12	-.01	.65
15	.17	.63
11	-.15	.62
6	.27	.47
5	.33	.46
Özdeğerler	5.32	1.81
Açıklanan varyans (%)	35.47	12.08
Faktörler Arası Korelasyon		
Faktör 1	--	.38
Faktör 2	.38	--

Şekil 1. Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği Maddeleri Özdeğer Grafiği

Ölçek sonuçlarının güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ile kestirilmiştir. Analiz sonucunda önerilen iki faktörlü ölçek yapısının faktörlerinin iç tutarlık katsayıları da incelenmiştir. Bu çalışmada geliştirilen ölçeğin boyutlarından iletişim kolaylığı faktörünün iç tutarlık katsayısı .85, olumsuz sonuçların sorumluluğunun azalması faktörünün iç tutarlık katsayısı ise .86 olarak bulunmuştur. Nunnally'e (1978) göre .70 üzeri alfa değerleri yeterli bulunması ölçütüne göre bu değerlerin yeterli düzeyde olduğu görülmektedir. Eşzaman geçerlik bulguları için içedönük kişilik özelliği ve utangaçlık düzeyi kullanılmıştır. Ölçeğin her iki boyutunun da içedönüklük ve utangaçlık düzeyleri ile olan korelasyonu hesaplanmıştır. Utangaçlık, çevrimiçi disinhibisyon ölçeğinin iletişim kolaylığı boyutu ($r = .35$) ve olumsuz sonuçların sorumluluğunun azalması boyutu ($r = .26$) ile anlamlı düzeyde pozitif yönde korelasyon göstermiştir. İçedönüklük değişkeni de iletişim kolaylığı ($r = .15$) ve olumsuz sonuçların sorumluluğunun azalması ($r = .26$) ile anlamlı düzeyde pozitif korelasyon göstermiştir.

Pilot Çalışmadan Sonra Yapılan Değişiklikler

Açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilen faktör yapısının doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmesi için tekrar sahaya çıkılmadan önce ölçek tekrar gözden geçirilmiştir. Pilot çalışmadan elde edilen verilere göre ölçeğin 13. maddesi herhangi bir faktöre yüklenmediği için çıkartılmıştır. Bunun yanı sıra, ikinci çalışma öncesi tekrar uzman görüşü alınmış ve yapılan incelemelerde 2. madde "*İnternet üzerinden yazışırken, yüz yüze iletişime göre üzerimde daha az baskı hissediyorum.*" ve 8. maddenin "*İnternet üzerinden iletişim kurarken kendimi daha özgür kalmış hissediyorum.*" içerik olarak örtüştüğü düşünülmüş ve 8. madde ölçekten çıkartılmıştır. Son olarak faktörler arasındaki madde sayısı farkını dengelemek amacı ile olumsuz sonuçların sorumluluğunun azalması faktörüne bir madde daha ("*Biriyle yazışarak tartıştımda, sonrasında yaşadığım olumsuz duygular, yüz yüze tartışmalara göre daha çabuk normale döner*")

eklenmiştir. Böylece iletişim kolaylığı faktörü 8 madde ve olumsuz sonuçların sorumluluğunun azalması faktöründe ise 6 madde yer alarak toplam 14 madde ile ikinci çalışma gerçekleştirilmiştir.

Örneklem

Çalışmaya toplam 517 üniversite öğrencisinden (266 Kadın, 250 Erkek, 1 belirtilmemiş) veri toplanmıştır. Katılımcıların yaşları 18-30 arasında değişmektedir ($Ort. = 21.18$, $SS = 2.47$). Veriler, dersi veren öğretim üyelerinden izin alınarak bir devlet üniversitesinin mühendislik fakültesi, eğitim fakültesi ve fen-edebiyat fakültesinin farklı bölümlerindeki öğrencilerden sınıf ortamında toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Pilot çalışma bulguları ışığında düzenlenen Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği ile beraber Korkut-Owen ve Bugay (2014) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Ölçeği ve Atak (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanan On Maddelik Kişilik Ölçeği uygulanmıştır.

İletişim Becerileri Ölçeği

Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerini ölçmek amacıyla uygulanan Korkut-Owen ve Bugay (2014) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Ölçeği, 25 maddeli ve dört faktörlü bir yapıya sahiptir. Beşli derecelendirme yapısına sahip olan ölçekte yer alan faktörler, İletişim İlkeleri ve Temel Becerileri, Kendini İfade Etme, Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim ve İletişim Kurmaya İsteklilik olarak adlandırılmıştır. Ölçek boyutlarının mevcut çalışmadaki alfa katsayıları sırasıyla .70, .73, .70 ve .68 olarak bulunmuştur.

On Maddelik Kişilik Ölçeği

On maddelik kişilik ölçeği Gosling, Rentfrow ve Swann (2003) tarafından 5 faktör kişilik yapısını kısa maddelerle ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin, yaygın bir şekilde kullanılan Beş Faktör Kişilik Ölçeği (John ve Srivastava, 1999) ile öz rapor ölçümleri, gözlemci raporu ölçümleri ve test-tekrar test geçerliği bakımından yakınlık göstermektedir (Gosling, Rentfrow ve Swann, 2003). Ölçeği geliştiren Gosling, Rentfrow ve Swann (2003) bunun gibi kısa ölçeklerde kısmen daha düşük iç tutarlık katsayıları ile karşılaşılabileceğini ancak orijinal ölçek ile uyumu göze alındığında, kısa bir ölçüm aracına ihtiyaç duyulduğunda kısmen düşük iç tutarlık katsayılarının kabul edilebileceğini belirtmiştir. Ölçek Türkçe'ye Atak (2013) tarafından kazandırılmış ve makul geçerlik güvenilirlik bulguları sağlanmıştır. Mevcut çalışmada sadece diğer alt ölçeklere oranla daha yüksek bir alfa katsayısı veren içedönüklük/dışadönüklük alt boyutu kullanılmıştır ($\alpha = .86$).

İşlem

Veri toplama işlemine başlayabilmek için öncelikle Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan (İEK) izin alınmıştır. Çalışmanın verileri Mart– Haziran 2018 aylarında toplanmıştır. Veriler üniversite öğrencilerinden ders saati içerisinde toplanmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Ölçeğin geçerliğine dair kanıt sağlamak amacıyla, Doğrulamalı Faktör Analizi ve bazı değişkenler (cinsiyet, dışadönüklük kişilik özelliği ve farklı iletişim becerileri) kullanılarak ek analizler yapılmıştır. Udris (2014) çalışmasında erkeklerin çevrimiçi disinhibisyon etkisinden kadınlara göre daha fazla etkilendiklerini belirtmiştir. Ancak çevrimiçi disinhibisyon etkisinin hangi alt boyutlarının cinsiyet açısından nasıl farklılık gösterdiği incelenmemiştir. Bu çalışmada, her iki boyutta da anlamlı bir cinsiyet farkı beklenmektedir. Ayrıca, çevrimiçi disinhibisyon etkisinin boyutlarının cinsiyete göre değişim gösterip göstermediğini incelemek için çoklu varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Çevrimiçi disinhibisyon etkisinin içedönük kişilik özelliği gösteren bireylerde daha belirgin olarak görüleceği beklenmektedir (Amichai-Hamburger, Wainapel ve Fox, 2002). Yazılı iletişimin getirdiği rahatlık, yazılı iletişimdeki sosyal ipuçlarının yok olmasından kaynaklanmaktadır (Suler, 2004). Dolayısıyla iletişim becerilerini olumsuz değerlendiren bireylerin, çevrimiçi disinhibisyon etkisini daha kuvvetli bir şekilde deneyimlemeleri beklenmektedir. DFA için AMOS (Arbuckle, 2014) programı, MANOVA, korelasyon ve güvenilirlik analizleri için SPSS versiyon 21 (IBM, 2012) kullanılmıştır.

Bulgular

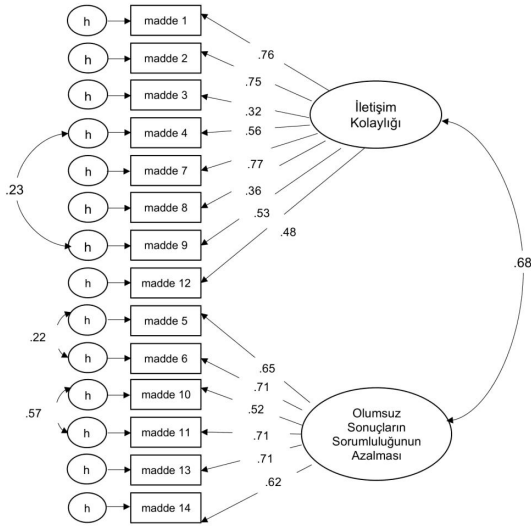
Doğrulamalı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen ve sonrasında gözden geçirilen iki faktörlü, 14 maddeli yapının doğrulanıp doğrulanmadığını test etmek amacıyla Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. DFA sonuçlarına yönelik olarak Ki-Kare Uyum Testi (χ^2), karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI), tahmini hataların ortalamasının karekökü (RMSEA) ve standartlaştırılmış hata kareleri ortalamasının karekökü (SRMR) incelenmiştir. Tablo 2'de DFA göre modelin uyum iyiliği değerleri verilmiştir. CFI indeksleri için .90'dan büyük değerler kabul edilebilir uyuma ve .95'den büyük değerler iyi uyuma işaret etmektedir (Byrne, 2010). RMSEA için .08'den küçük değerler kabul edilebilir uyum ve .05'ten küçük değerler iyi uyum ölçütü olarak alınmaktadır (Schumacker ve Lomax, 2010). SRMR için .10'den küçük

değerler kabul edilebilir uyumu ve .05'ten küçük değerler iyi uyumu göstermektedir (Hu ve Bentler, 1999). Model uyumunu geliştirmek için modifikasyon değerleri incelenmiş; 4. ve 9. madde, 5. ve 6. madde ile 10. ve 11. maddelerin hata kovaryansları serbest bırakılarak model parametreleri yeniden kestirilmiş ve uyum iyileştirilmiştir. Bahsi geçen maddeler aynı boyut içerisinde yer aldığı için kuramsal olarak bir sorun teşkil etmemektedir. Uyum indeksleri Tablo 2'de verilmiştir. Önerilen kriterler doğrultusunda elde edilen uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir. Ölçeğin tüm standart parametre tahminleri anlamlı olup .77 ile .32 arasında değişmektedir. Ölçüm modeli ise Şekil 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Uyum İyiliği Değerleri

χ^2	χ^2/df	P	CFI	GFI	RMSEA	SRMR
248.010	3.397	.00	.93	.94	.06	.05

Şekil 2. Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği İki Boyutlu Modeli

Güvenirlğe İlişkin Bulgular

Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı “olumsuz sonuçların azalması” faktörü için .83 ve “iletişim kolaylığı” faktörü için ise .80 olarak kestirilmiştir. Çevrimiçi disinhibisyon ölçeğinin boyutlarının iç tutarlık katsayısı ikinci çalışmada da Nunnaly (1978) tarafından belirlenen .70 ölçütüne göre yeterli bulunmuştur.

Ek Geçerlik Bulguları

Ölçüt geçerlik kanıtı olarak bu çalışmada ayrıca iletişim becerileri ve kişilik özellikleri ölçekleri kullanılmıştır. İletişim Becerileri Ölçeği'nin her dört boyutu ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bulgulara göre, Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği'nin alt boyutlarından “İletişim Kolaylığı” İletişim Becerileri Ölçeği'nin alt boyutlarından “Kendini İfade Etme” (KIE), “İletişim Kurmaya İsteklilik” (IKI) ve “Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim” boyutları ile negatif yönde anlamlı korelasyon göstermiş ancak “İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler Boyutu” ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği'nin ikinci boyutu “Olumsuz Sonuçların Sorumluluğunun Azalması” ise tüm iletişim becerileri boyutları ile negatif yönde ve anlamlı korelasyon göstermiştir. Korelasyon değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği'nin alt boyutlarının kişilik özelliklerinden içedönüklük/dışadönüklük boyutu ile ilişkisini gösteren korelasyon değerleri Tablo 4'te sunulmuştur. Bulgulara göre, sadece iletişim kolaylığı alt boyutu ile dışadönük kişilik özelliği ile negatif yönde anlamlı korelasyon göstermiştir ($r = -.20$) olumsuz duyguların sorumluluğunun azalması boyutu ile anlamlı bir korelasyon göstermemektedir ($r = -.05$).

MANOVA analizi sonuçlarına göre anlamlı bir cinsiyet farklılığı bulunmuştur (Wilk's $\lambda = 959$, $F(2, 513) = 11.05$, $p < .05$, $\eta^2 = .04$). Sonuçlara göre ölçeğin hem iletişim kolaylığı ($F(1, 514) = 4.51$, $p < .03$, $\eta^2 = .01$), hem de olumsuz sonuçların azaltılması ($F(1, 514) = 5.44$, $p < .03$, $\eta^2 = .01$) boyutlarında anlamlı bir cinsiyet farkından söz edilebilir. “İletişim Kolaylığı” boyutu için kadınların değerleri ($M = 24.42$, $SD = 6.05$) erkeklere göre ($M = 23.31$, $SD = 5.73$) daha yüksek bulunurken, “Olumsuz Sonuçların Azalması” boyutu için erkeklerin değeri ($M = 14.31$, $SD = 5.11$) kadınlara göre ($M = 13.31$, $SD = 4.62$) daha yüksektir. Yani, kadınlar disinhibisyon etkisinde

Tablo 3. Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği Boyutlarının İletişim Becerileri ile Korelasyonu

	İİTB	KİE	İKİ	EDSOİ
İletişim Kolaylığı	-.02	-.26*	-.10*	-.10*
Olumsuz Duyguların Sorumluluğunun Azalması	-.17*	-.17*	-.09*	-.17*

* $p < .05$

iletişim kolaylığı boyutunu erkeklere göre daha yüksek düzeylerde yaşarken, erkekler ise olumsuz sonuçların azalması boyutunu kadınlara göre daha yüksektir. Yani her iki cinsiyet de çevrimiçi disinhibisyon etkisinin tüm boyutlarını deneyimliyor, fakat erkekler olumsuz davranışların sorumluluğunu daha az hissetme boyutunda daha anlamlı bir etki yaşarken kadınlar için ise iletişim kolaylığı, olumsuz sonuçların sorumluluğunun azalması boyutunda daha anlamlı bir deneyim yaşıyorlar.

Tartışma

Bu çalışmada çevrimiçi disinhibisyon etkisini psikolojik bir durum olarak kavramsallaştıran bir ölçeği geliştirilmesi amaçlanmış ve üniversite öğrencileri ile pilot çalışma ve ikinci bir çalışma ile iki faktörlü yapı test edilmiştir. Ölçek geliştirme sürecinde kuramsal altyapı olarak SIDE modeli temel alınmıştır. Bu ölçek çevrimiçi disinhibisyon etkisini ölçen Türkçe olarak geliştirilmiş ilk çok boyutlu ölçektir.

Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda ölçeğin son halinin toplam 14 madde ve 2 boyuttan oluştuğu görülmektedir. İlk boyut olan “*iletişim kolaylığı*” (1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 12. maddeler), kişinin çevrimiçi iletişimde, yüz yüze iletişime göre daha rahat hissetmesi kendini daha çok açması, daha iyi ifade etmesini ifade eder. Diğer boyut olan “*olumsuz sonuçların sorumluluğunun azalması*” (5, 6, 10, 11, 13, 14. maddeler) ise yüz yüze iletişimde sosyal normlar gibi çeşitli sebeplerle kısıtlanan olumsuz davranışların yüz yüze iletişimde daha rahat ortaya çıkması ve kişinin bu davranışlar sonucunda kısmen daha az sorumluluk hissetmesini ifade eder. Bu çalışmanın amaçlarından biri de ölçeğin psikometrik yönlerini sunmanın yanı sıra çevrimiçi disinhibisyon kavramının iletişim becerileri ve içedönük/dışadönük kişilik özelliği ile nasıl ilişkili olduğunu anlamaktır. Bu doğrultuda, ölçekler hem güvenilirlik ölçütü olarak kullanılmış hem de analizler sonucu çıkan ilişkilerin yönü ve boyutu tartışılmıştır.

Pilot çalışmada eşzaman geçerliği bulgusu olarak utangaçlık ve içedönüklük değişkenleri kullanılmış ve çevrimiçi disinhibisyon’un her iki boyutu da utangaçlık ve içedönüklük ile pozitif yönde anlamlı ilişki göstermiştir. Bir başka deyişle, yüksek düzeyde utangaçlık ve içedönüklük özellikleri sergileyen bireyler, çevrimiçi iletişim daha fazla disinhibisyon etkisi deneyimlemektedir. Benzer çalışmalara bakıldığında, sosyal iletişimde diğerlerine göre daha fazla sıkıntı yaşayan grupların çevrimiçi iletişimde kendilerini daha iyi hissetmesi alanyazındaki diğer çalışmalarla paralellik gösteren bir bulgudur (Baker, ve Oswald, 2010; McNamara, Nelson ve Christoferson, 2013). Geliştirilen ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ikinci çalışmada ise

doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiş ve geçerlik çalışmaları için İletişim Becerileri Ölçeği (Korkut-Owen ve Bugay, 2014) ve On Maddelik Kişilik Envanteri, dışadönüklük/içedönüklük altboyutu (Atak, 2013) ile birlikte uygulanmıştır. Bunların yanı sıra, çevrimiçi disinhibisyon etkisinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir. Elde edilen bulgular çevrimiçi disinhibisyon etkisinin boyutlarında cinsiyet farkının söz konusu olduğunu göstermektedir. Sonuçlara bakıldığında kadınların iletişim kolaylığı boyutunda aldıkları puan daha yüksek iken erkekler olumsuz sonuçların azalması boyutundan daha yüksek puan almışlardır. Bu da bize cinsiyetin, bireylerin çevrimiçi disinhibisyon etkisini nasıl deneyimlediği konusunda anlamlı bir etken olduğunu göstermektedir. Udris’in (2014) çalışmasında erkeklerin çevrimiçi disinhibisyon ölçütü kadınlardan daha yüksek bulunmuştur, ancak cinsiyetin ölçeğin boyutları ile olan ilişkisinden bahsedilmemiştir. Son olarak, iletişim kolaylığı boyutunun kendini ifade etme becerisi ve dışadönüklük ölçütleri ile negatif yönde ilişki gösterdikleri görülmektedir. Olumsuz sonuçların azalması boyutu için ise kendini ifade etme becerilerinin negatif yönde ilişkili olduğu ancak dışadönüklük ile ilişkili olmadığı görülmektedir. Çevrimiçi disinhibisyon kavramının öncüsü Suler (2004) ise çevrimiçi disinhibisyon etkisinin kişilik özellikleri ile etkileşime geçtiğini ve bu etkileşimin zaman zaman gerçek dünyadaki davranıştan ufak zaman zaman ise köklü sapmalar gerçekleştirebileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla çevrimiçi disinhibisyon etkisi ve sonuçları çalışıldığı zaman kişilik özelliklerini dikkate almak önem taşımaktadır. Sonuçlar bize her iki boyut için de kendini ifade etme becerisinin anlamlı ilişkiye sahip değişken olduğunu gösteriyor. Dolayısıyla birey kendini ifade becerilerini ne kadar iyi algılasa çevrimiçi disinhibisyon etkisini o kadar az deneyimliyor. Ancak, özellikle mevcut çalışma için bu etkinin herhangi bir olumlu veya olumsuz boyutu üzerinde durulmadığını vurgulamak gerekmektedir.

Mevcut çalışma her ne kadar üniversite öğrencileri üzerinde yeterli geçerlik ve güvenilirlik bulguları sunsa da yeni geliştirilen bir ölçek ve başlangıç niteliğinde bir çalışma olduğu göz önünde bulundurularak sınırlılıkları doğrultusunda değerlendirilmelidir. Bu sınırlılıklardan ilki çalışmanın örneklem grubunun ulaşılabilirlik yönüne göre belirlenmiş olmasıdır. İleride yapılacak olan çalışmalarda seçkisiz örnekleme yöntemlerinden faydalanılması bulguların genellebilirliği açısından önerilmektedir. Bunun dışında, ölçeğin kişilik özellikleri ile olan ilişkisine on maddelik kişilik ölçeği ile bakılmış olması ve tüm alt boyutların kullanılamaması bulgulara bir sınırlılık getirmektedir. Örneğin, geliştirilen ölçeğin ‘olumsuz sonuçların sorumluluğunun azalması’ boyutu, pilot çalışmada ve ana çalışmada içedönüklük/dışadö-

nüklük alt boyutu ile farklı şekilde ilişki göstermiştir. Bu alt boyutun, içedönük/dışadönük kişilik özelliği ile olan ilişkisi hakkında daha sağlıklı bir şekilde yorum yapabilmek için, ileride yapılacak olan çalışmalarla, farklı ölçekler kullanılarak çevrimiçi iletişimde disinhibisyon düzeyi ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye dair bulguların desteklenmesi önerilmektedir. Benzer şekilde, geliştirilen bu ölçeğin, aynı veya yakın kavramları ölçen diğer ölçeklerle (örn: Tanrıkulu, 2015; Uçar, 2016) olan ilişkisi incelenerek, geçerlik güvenilirlik bulgularının desteklenmesinin, önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ölçeğin temel kullanım amacı, çevrimiçi sosyal iletişimlerinde kişinin davranışını anlamlandırmaya çalışmakta yardımcı olmaktır. Ölçek, çevrimiçi iletişim, çevrimiçi ilişkiler, sanal zorbalık, internet bağımlılığı gibi birçok alanda, bireylerin davranışlarını anlamaya yardımcı olmak amacıyla kullanılabilir. Ayrıca, ileride ölçeğin özellikle teknoloji kullanımı ve çevrimiçi iletişimin yaygın olduğu farklı yaş grupları ile (örn: lise öğrencileri) geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması da önerilmektedir. Özellikle öğrencilerin internet üzerinden maruz kaldığı durumlar (örn: zorbalık, takip edilme, uygunsuz fotoğraf ve mesaj paylaşımları vb.) ve bu durumlara yol açan faktörler konusunda da bilinçlenmesi önem taşımaktadır (Oriji ve Efebo, 2013). Örneğin, bu çalışmadan çıkan bulgular doğrultusunda, bireyin kendini ifade becerisinin gelişmesi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Prensky (2001) teknolojinin hayatlarında çok büyük bir yer edindiği ve teknoloji ile tamamen iç içe yetişen bu nesil için “dijital yerli” tanımlamasını yapmıştır. Özellikle dijital yerli olarak adlandırılan bu nüfus ile çalışan uzmanlar için, bireylerin deneyimlerini anlamlandırmak amacıyla ölçme araçlarının geliştirilmesine ve bilimsel bulgulara öncelik verilmesine ihtiyaç vardır (Gallo, Rausch, Smith ve Wood, 2016).

Kaynaklar

- Aktaş, H. & Yılmaz, N. (2017). Smartphone addiction in terms of the elements of loneliness and shyness of university youth. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 85-100.
- Altundağ, Y. (2016). The relationship between problematic internet use and cyberbullying among high school students. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 3(1), 27-43.
- Alvidrez, S., Piñero-Naval, V., Marcos-Ramos, M. & Rojas-Solis, J. L. (2015). Intergroup contact in computer-mediated communication: The interplay of a stereotype-disconfirming behavior and a lasting group identity on reducing prejudiced perceptions. *Computers in Human Behavior*, 52, 533-540.
- Amichai-Hamburger, Y. (2007). Personality, individual differences and Internet use. A. Joinson, K. McKenna, T. Postmes, & U.D. Reips (Ed.), *Oxford handbook of internet psychology* (s.187 -204) içinde. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Amichai-Hamburger, Y. & Hayat, Z. (2013). Internet and personality. Y. Amichai-Hamburger (Ed.), *The social net: Understanding our online behavior* (2.bs), (s.1-10) içinde. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Amichai-Hamburger, Y., Wainapel, G. & Fox, S. (2002). “On the internet no one knows I’m an introvert”: Extroversion, neuroticism, and internet interaction. *Cyberpsychology & behavior*, 5(2), 125-128.
- Arbuckle, J. L. (2014). *Amos 23.0 User’s Guide*. Chicago: IBM SPSS.
- Atak, H. (2013). The Turkish adaptation of the ten-Item personality inventory. *Archives of Neuropsychiatry*, 50(4), 312.
- Ayvaşık, H. B., Er, N. M., Kışlak, Ş. T., & Erkuş, A. (2000). *Psikoloji terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Baker, L. R. & Oswald, D. L. (2010). Shyness and online social networking services. *Journal of Social and Personal Relationships*, 27(7), 873-889.
- Bruss, O. E. & Hill, J. M. (2010). Tell me more: Online versus face-to-face communication and self-disclosure. *Psi Chi Journal of Undergraduate Research*, 15(1), 3-7.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming* (2. bs.) New York, NY: Taylor & Francis.
- Casale, S., Lecchi, S. & Fioravanti, G. (2015). The association between psychological well-being and problematic use of Internet communicative services among young people. *The Journal of Psychology*, 149(5), 480-497.

- Caspi, A.&Gorsky, P. (2006). Online deception: Prevalence, motivation, and emotion. *CyberPsychology & Behavior*, 9(1), 54-59.
- Cheung, C. M., Wong, R. Y. M.& Chan, T. K. (2016, Aralık). *Online Disinhibition: Conceptualization, measurement, and relation to aggressive behaviors*. 37. Uluslararası Bilişim Sistemleri Konferansında sunulan bildiri, Dublin, İrlanda. Erişim adresi: <https://aisel.aisnet.org/icis2016>
- Christie, C.& Dill, E. (2016). Evaluating peers in cyberspace: The impact of anonymity. *Computers in Human Behavior*, 55, 292-299.
- Derin, S.& Bilge, F. (2016). Internet addiction and the level of subjective wellbeing in adolescents. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 6(46), 35 – 51.
- Dillman, D. A. (2011). *Mail and Internet surveys: The tailored design method 2007 Update with new Internet, visual, and mixed-mode guide (2. bs.)*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons.
- Durak-Batgün, A.& Kılıç, N. (2011). The relationship between internet addiction, social support, psychological symptoms and some socio-demographical variables. *Turkish Psychology Journal*, 26(67), 1 – 10.
- Gallo, L. L., Rausch, M., Smith, C. K. & Wood, S. (2016). School counselors' experiences working with digital natives: A qualitative study. *Professional School Counseling*, 20(1), 1096-2409.
- Gosling, S. D., Rentfrow, P. J.& Swann Jr, W. B. (2003). A very brief measure of the Big-Five personality domains. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 504-528.
- Görzig, A.& Ólafsson, K. (2013). What makes a bully a cyberbully? Unravelling the characteristics of cyberbullies across twenty-five European countries. *Journal of Children and Media*, 7(1), 9-27.
- Guegan, J., Moliner, P.& Milland, L. (2016). Social asymmetries and anonymity in dyadic computer-mediated communication. *Swiss Journal of Psychology*, 17, 15 – 23.
- Güngör, D. (2016). Guide to scale development and adaptation in psychology. *Turkish Psychological Articles*, 19(38), 104-112.
- Hollenbaugh, E. E.& Everett, M. K. (2013). The effects of anonymity on self-disclosure in blogs: An application of the online disinhibition effect. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 18(3), 283-302.
- Hu, L. T.& Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: a Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- IBM Corp. (2012). *IBM SPSS Statistics for Mac, (21. sürüm)*. Armonk, NY: IBM Corp.
- John, O. P.&Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. *Handbook of Personality: Theory and Research*, 2, 102-138.
- Joinson, A. N. (2007). Disinhibition and the Internet. J. Gackenbach (Ed.), *Psychology and the Internet: Intrapersonal, interpersonal, and transpersonal implications (2nd ed.)* (s. 75-92) içinde. San Diego, CA: Academic Press.
- Joinson, A. N. (1998). Cues and implications of disinhibited behavior on the internet. J. Gackenback (Ed.), *Psychology and the Internet: Intrapersonal, interpersonal and transpersonal implications*. (s.43-60) içinde. San Diego, CA: Academic Press.
- Kaşıkcı, D., Çağıltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E.& Ogan, C. (2014). Internet habits and safe internet use of children in Turkey and Europe. *Education and Science*, 39(171), 230 -243.
- Kaya, H., Turan, N., Hasoğlu, Ö., Güre, Ö., Arslanova, E.& Elmas, G. (2015). Examination of the relationship between the purpose of nursing students for using social network sites and their communication skills. *Communication, Theory and Research Journal*, 1(40), 16 – 31.
- Kerstens, J.& Stol, W. P. (2012). Youth & Cybersafety: Online victimization and perpetration among Dutch youth. Den Haag, The Netherlands: Boom Lemma Uitgevers.
- Kiesler, S., Kraut, R., Cummings, J., Boneva, B., Helgeson, V.& Crawford, A. (2002). Internet evolution and social impact. *It & Society*, 1(1), 120-134.
- Korkmaz, M., ve Kiran-Esen, B. (2012). The effects of peer-training about secure internet use on adolescents. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(38), 180 -187.
- Korkut-Owen, F., ve Bugay, A. (2014). Developing a communication skills scale: Validity and reliability studies. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 10(2), 51-64.
- Koydemir, S. (2006, Haziran). *Association of relational, individual, and collective self-aspects with social anxiety among Turkish university students*. 4. Uluslararası Diyalojik Benlik Konferansında sunulan bildiri, Braga, Portekiz.
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukophadhyay, T.& Scherlis, W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *American Psychologist*, 53(9), 1017.
- Lapidot-Leffer, N.&Barak, A. (2012). Effects of anonymity, invisibility, and lack of eye-contact on toxic online disinhibition. *Computers in human behavior*, 28(2), 434-443.

- Lapidot-Lefler, N. & Barak, A. (2015). The benign online disinhibition effect: Could situational factors induce self-disclosure and prosocial behaviors? *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 9(2) doi: 10.5817/CP2015-2-3
- Le Bon, G., (1977). *The crowd: A study of the popular mind*. New York: Penguin Books
- Lowry, P. B., Zhang, J., Wang, C. & Siponen, M. (2016). Why do adults engage in cyberbullying on social media? An integration of online disinhibition and deindividuation effects with the social structure and social learning model. *Information Systems Research*, 27(4), 962-986.
- McNamara-Barry, C., Nelson, L. & Christofferson, J. L. (2013). Asocial and afraid: An examination of shyness and anxiety in emerging adulthood. *Journal of Family Studies*, 19(1), 2-18.
- Nunnally, J.C. (1978) *Psychometric theory (2. bs.)*, New York, US: McGraw-Hill.
- Odacı, H. & Çikrikçi, Ö. (2017). Differences in problematic internet use based on depression, anxiety and stress levels. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 4(1), 41-61.
- Oriji, A. & Efebo, P. I. (2013). New technology, new methodology: the "digital natives" and "digital immigrants" debate. *Journal of Educational Review*, 6(2).
- Öztürk, E., & Çalıcı, C. (2018). Modern Toplumda Kimlik, "Siber Dissosiyasyon" ve "Siber Alter": Teorik ve Klinik Bir Yaklaşım. *Öztürk E, (Ed.). Ruhsal Travma ve Dissosiyasyon*. Ankara: Türkiye Klinikleri.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 1. *On the Horizon*, 9(5), 1-6.
- Reicher, S. D., Spears, R. & Postmes, T. (1995). A social identity model of deindividuation phenomena. W. Strobe & M. Hewstone (Ed.), *European review of social psychology* (s. 161-198) içinde. Chichester, UK: Wiley.
- Santana, A. D. (2014) Virtuous or Vitriolic, *Journalism Practice*, 8(1), 18-33.
- Saunders, P. L. & Chester, A. (2008). Shyness and the internet: Social problem or panacea? *Computers in Human Behavior*, 24, 2649-2658.
- Schouten, A. P., Valkenburg, P. M. & Peter, J. (2007). Precursors and underlying processes of adolescents' online self-disclosure: Developing and testing an "Internet-attribute-perception" model. *Media Psychology*, 10(2), 292-315.
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling (3. bs.)*. New York, US: Taylor & Francis.
- Siyez, D. M. (2014b). Gender and sensation seeking as predictor variables of problematic Internet use by high school students. *The Turkish Journal on Addictions*, 1, 78-97.
- Siyez, D. M. (2014a). Lise öğrencilerinde problemli internet kullanımının yordayıcıları olarak heyecan arama ve cinsiyet. *The Turkish Journal on Addictions*, 1(1), 63-97.
- Spada, M. M. (2014). An overview of problematic Internet use. *Addictive Behaviors*, 39(1), 3-6.
- Spears, R. & Lea, M. (1994). Panacea or panopticon? The hidden power in computer-mediated communication. *Communication Research*, 21, 427-459.
- Stevens, J. P. (2009). *Applied multivariate statistics for the social sciences*. New York, US: Taylor & Francis.
- Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *Cyberpsychology & Behavior*, 7 (3), 321-326.
- Suler, J. (2005). The online disinhibition effect. *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 2(2), 184-188.
- Sümer, N. & Sümer, H. C. (2005). *Beş faktör kişilik özellikleri Ölçeği*. Yayınlanmamış çalışma.
- Şahin, M. & Gülnar, B. (2016). The relationship between communication apprehension and internet usage: A survey among Turkish university students. *Journal of Selçuk Communication*, 9(2), 5 – 26.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013) *Using multivariate statistics*. Boston, US: Pearson.
- Tanrıkulu, İ. (2015). *The relationships between cyber bullying perpetration motives and personality traits: testing uses and gratifications theory (Doktora tezi)*. Erişim adresi: <http://eid.lib.metu.edu.tr>
- Taş, İ., & Ayas, T. (2015). Relationship the level of internet addiction with personality traits of high school students Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyinin kişilik özellikleriyle ilişkisi. *Journal of Human Sciences*, 12(2), 150-162.
- Turkle, S. (1995). *Life on the screen: Identity in the age of the internet*. New York: Simon & Schuster.
- Tyler, T. R. (2002). Is the Internet changing social life? It seems the more things change, the more they stay the same. *Journal of Social Issues*, 58(1), 195-205.
- Uçar, M. E. (2016). A study to develop a scale of expressing emotions on Facebook. *Ihlara Journal of Educational Research*, 1(1)1-16.
- Udris, R. (2014). Cyberbullying among high school students in Japan: Development and validation of the online disinhibition scale. *Computers in Human Behavior*, 41, 253-261.
- Wang, C. W., Ho, R. T., Chan, C. L. & Tse, S. (2015). Exploring personality characteristics of Chinese adolescents with internet-related addictive behaviors: Trait differences for gaming addiction and social networking addiction. *Addictive Behaviors*, 42, 32-35.

- Whitty, M. T.& McLaughlin, D. (2007). Online recreation: The relationship between loneliness, Internet self-efficacy and the use of the Internet for entertainment purposes. *Computers in Human Behavior*, 23(3), 1435-1446.
- Wu, S., Lin, T. C. & Shih, J. F. (2017). Examining the antecedents of online disinhibition. *Information Technology & People*, 30(1), 189-209.

EK

Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği Örnek Maddeleri

YÖNERGE: Aşağıda internet aracılı yazılı iletişim yolları (sosyal medya, mesajlaşma, e-posta vb.) ve yüz yüze iletişime dair bazı ifadeler yer almaktadır. Lütfen maddeleri günlük hayatta **HALİ HAZIRDA TANIDIĞINIZ** kişilerle kurduğunuz iletişimi düşünerek cevaplayınız.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. İnsanların yüzlerine dürtüstçe söyleyemediğim şeyleri, mesajla vb. daha rahat yazabilirim.	①	②	③	④	⑤
2. İnternet üzerinden yazışırken, yüz yüze iletişime göre üzerimde daha az baskı hissediyorum.	①	②	③	④	⑤
3. Birine olumsuz bir şey yazıyorsam, söylemeye göre kendimi daha az suçlu hissederim.	①	②	③	④	⑤
4. Konuşmaktan gerildiğim konularda yazışırken daha rahat hissediyorum.	①	②	③	④	⑤
5. O anda karşımdakinin mimiklerini görmediğim için yazışmayı daha kolay buluyorum.	①	②	③	④	⑤
6. Birine olumsuz içerikli mesajlar (küfür, tehdit, dalga geçme vb.) yazmak, aynısını yüzüne söylemek kadar kötü hissetmeme yol <u>açmaz</u> .	①	②	③	④	⑤
7. Yazdığım mesajlardan yüz yüze söylediklerime göre kendimi daha az sorumlu hissederim.	①	②	③	④	⑤

Summary

The Development of Online Disinhibition Scale: Reliability and Validity Study

Selin Ayas¹

Middle East Technical University

Yeşim Çapa-Aydın

Middle East Technical University

Online communication allows individuals to communicate and build relationships in a different way compared to traditional face-to-face communication (Amichai-Hamburger & Hayat, 2013; Kraut, Mukopadhyay, Szcypula, Kiesler, & Scherlis, 1998). Researchers who study Internet communication argue that individuals discover different aspects of themselves in online contexts (Turkle, 1995), and the context offers them a chance to experiment with their identities (Caspi & Forsky, 2006). There is a handful of research showing that individuals behave differently in online and face-to-face contexts (Amichai-Hamburger, Wainapel, & Fox, 2002; Joinson, 2007; Suler, 2005). According to the Social Identity Model of Deindividuation (SIDE), reduced social cues and anonymity creates a shift between personal and social identity. Under these circumstances, an individual's social identity becomes more salient than personal identity. In other words, an individual's tendency to perceive themselves as individual decreases and they tend to behave as if they are anonymous. Therefore, when the social identity is more salient, individuals are more likely to feel comfortable taking actions that are not in line with social norms. This apparent decrease in individual's concern over how they are perceived by others is called the disinhibition effect (Joinson, 1998). The construct of the disinhibition effect has its roots in Gustav Le Bon's (1895) theory of crowd psychology which explains how an individual's behavior becomes less restricted when they feel indistinguishable from others in the crowd. The definition of disinhibition, which is usually used for the explanation of group behavior, can be easily adapted to the explanation of human behavior in online contexts. In fact, many recent studies used the SIDE model to explain online behavior (e.g., Alvidrez, Pineiro-Naval, Marcos-Ramos, & Rojas-Solis, 2015; Christie & Dill, 2016; Guegan, Moliner, & Milland 2016). According to the SIDE model, the online disinhibition effect refers to a psychological state in which internal control mecha-

nisms are reduced (Spears & Lea, 1994; Suler, 2004).

The online disinhibition effect is not by definition positive or negative; instead, it is associated with either positive or negative consequences (Suler, 2004). Increased negative comments on online platforms (Santana, 2014), cyberbullying (Lowry, Zhang, Wang, & Siponen, 2017; Udris, 2014), and problematic Internet use (Spada, 2014) are some examples of negative consequences associated with the online disinhibition effect. Positive consequences can be exemplified as increased communication and self-disclosure of individuals characterized as high in shyness (Amichai-Hamburger, 2007; Saunders & Chester, 2008), introversion dimension of personality (Amichai-Hamburger et al., 2002), and loneliness (Whitty & McLaughlin, 2007).

In various research studying online behavior, the online disinhibition effect has been conceptualized as either an Internet attribute (Cheung, Wong, & Chan, 2016; Görzig & Olafsson 2013; Hollenbaugh & Everett, 2013; Suler, 2004), a behavior (Cheung et al., 2016; Lapidot-Lefler & Barak, 2012; Udris, 2014) or a psychological state (Casale, Lecchi, & Fioravanti, 2015; Cheung et al., 2016; Schouten, Valkenburg, & Peter, 2007). In this study, it is conceptualized as a psychological state in which individuals feel less inhibited to perform particular behaviors and express certain feelings or thoughts in online interactions compared to face-to-face interactions (Casale et al., 2015; Schouten et al., 2007).

Studies involving adaptation or construction of an online disinhibition measurement tool are limited in number, and each study conceptualizes online disinhibition in a different way (Schouten, Valkenburg, & Peter, 2007; Suler, 2004; Udris, 2004). After a detailed examination of existing scales, it can be concluded that there is a need for a comprehensive tool that conceptualizes online disinhibition as a psychological state in the Turkish language. Although the scale of Schouten, Valkenburg, and Peter (2007) did conceptualize online disin-

Address for Correspondence: ¹Res. Asst. Selin Ayas, Middle East Technical University, Graduate School of Social Sciences, Educational Sciences, Çankaya / Ankara.

E-mail: selinmisir@gmail.com

hibition as a psychological state, the scale consists of 3 items and focused on instant messaging. Overall, the aim of the present study is to develop an instrument based on the SIDE model that measures the level of online disinhibition effect as a psychological state and assess its reliability and validity on university students.

Method

Pilot Study

A total of 130 university students (88 female, 42 male) with an average age of 25.48 ($SD = 6.13$) voluntarily participated in the pilot study. The scale development process was conducted in line with the steps suggested in Güngör (2016). An initial item pool of 22 items was generated based on the literature and SIDE theory. For the content validation purposes, items were revised by researchers in the field of measurement and psychology followed by a cognitive interview procedure (Dillman, 2011) carried out with a university student. The remaining 15 items were measured on a 5 point Likert scale ranged between "1: Strongly disagree" to "5: Strongly agree". The scale was applied to the pilot sample along with Turkish versions of the Revised Cheek and Buss Shyness Scale (Koydemir, 2006) and Five-Factor Personality Scale (Sümer & Sümer, 2005). Results of Exploratory Factor Analysis (EFA) revealed that the first factor (facilitated communication) accounted for 35.47% of the variance, whereas the second factor (reduced responsibility of negative consequences) accounted for 12.08% of the variance. Reliability analysis revealed an alpha coefficient of .85 for facilitated communication factor and .75 for reduced responsibility of negative consequences, .86 for the total scale, which indicates satisfactory reliability (Nunnally, 1978). In advance of the main study, several changes have been made to the items depending on the results of EFA. Firstly, item number 13 was removed due to the fact that it did not load on any factor. Secondly, following another consultation with two researchers from the field of measurement and psychology, the 8th item was removed based on the notion the content overlapped with the 2nd item. Finally, in order to balance the item numbers in each factor, another item was added to the second factor.

Participants and Procedure

A total of 517 university students (266 Female, 250 Male, 1 unspecified) aged between 18 and 30 ($M = 21.18$, $SD = 2.47$) was participated in the study. Alongside the online disinhibition scale developed by researchers, the Communication Skills Inventory (Korkut-Owen & Bugay, 2014) and the Turkish version of the Ten Item Personality Inventory (Atak, 2013) were also applied.

Data were collected from the voluntary participating students during class hours.

Results

A confirmatory factor analysis (CFA) was conducted to test the construct validity of the 14 item inventory. Results from the CFA suggested that the three-factor structure fit well to the sample data after several modifications have been done based on the modification indices which have been carried out considering the theoretical structure of the model. All of the fit indices are displayed in Table 2, and the final form of the model is available in Figure 2. Analysis of internal consistency reliabilities suggested Cronbach alpha coefficients of .83 for the reduced responsibility of negative consequences factor and .80 for the facilitated communication factor.

For further validation, the correlation between the factors of communication and personality scales and factors of the online disinhibition scale was examined. Results reveal that the "facilitated communication" factor displayed a negative correlation with "expression of self," "willingness to communicate and active listening," and "nonverbal communication" factors and displayed no significant correlation with the "communication principles and basic skills" factor. The "reduced responsibility of negative consequences" factor, on the other hand, had a significant negative correlation with all of the communication skill factors (see Table 3). For the personality dimension, the "facilitated communication" factor has a significant negative correlation with the "Introversion" factor of the ten-item personality scale ($r = -.20$). There was no significant correlation between "reduced responsibility of negative consequences" and "introversion."

Finally, a Multivariate Analysis of Variance (MANOVA) was conducted in order to examine the role of gender on factors of the online disinhibition scale. Results indicated a significant gender difference in both factors (Wilk's $\lambda = 959$, $F(2, 513) = 11.05$, $p < .05$). Women scored higher compared to men in the "facilitated communication" factor ($F(1, 514) = 4.51$, $p < .03$), whereas men scored higher compared to women in the "reduced responsibility of negative consequences" factor ($F(1, 514) = 5.44$, $p < .03$).

Discussion

The present study aimed to develop an Online Disinhibition Scale as a result of an extensive literature review, consultation with experts, cognitive interview with a university student, a pilot study followed by the main study. Results of the exploratory and confirmatory factor analyses supported sufficient evidence for a 14 items

model consisting of a 2-factor structure. The first factor, "*facilitated communication*" (items 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 12), refers to individuals feeling more comfortable in online communication compared to face-to-face communication, therefore, engaging in more self-disclosure and a better sense of self-expression. The second factor, "*reduced responsibility of negative consequences*" (items 5, 6, 10, 11, 13, 14), refers to the decreased feeling of responsibility of the negative behaviors or attitudes in the online context that are mostly inhibited due to social norms in the face-to-face communication. Further examinations of validity evidences indicate that women have scored higher in facilitated communication factors, whereas men have scored higher on reduced responsibility of negative behavior factors. This can be seen as an indicator of how gender is a significant predictor of how individuals experience the online disinhibition effect.

Although the scale provides valid and reliable scores with a sample of university students, considering that it is a newly developed instrument, it should be evaluated within its limitations and further reliability and validity studies need to be carried out. One of the limitations of the present study is that the use of convenience sampling. Further studies conducted with a random sampling method will provide an important contribution to the generalizability of the results. Besides, in order to examine how the online disinhibition effect is associated with personality dimensions, more comprehensive scales of personality could strengthen the results. The main aim of this scale is to help understand the experiences of individuals when they communicate in online environments. The scale can be useful for research that has a focus on areas of online communication, online relationships, cyberbullying, problematic Internet use. Moreover, it is suggested that another validity and reliability study for the instrument can be conducted with a sample of adolescents since online communication and the use of technology is much more common among them. Presky (2001) has used the term "digital natives" for the generation which grew up within the technological era. Therefore, in order to understand the experiences of digital natives, understanding online behavior and communication is of great importance (Gallo, Rausch, Smith, & Wood, 2016) which makes the use of such scales significant.